

KONFERENSIYA

**“ZAMONAVIY TA’LIM TIZIMINI
RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN
KREATIV G’OYALAR,
TAKLIFLAR VA YECHIMLAR”**

@bestpublication | | Street: Alisher Navoiy

FARG’ONA 2021

«BEST PUBLICATION»

Ilm-ma’rifat markazi

“ZAMONAVIY TA’LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA
QARATILGAN KREATIV G’OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR”
MAVZUSIDAGI 17-SONLI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ON-LINE
KONFERENSIYASI
MATERIALLARI TO‘PLAMI
15-IYUN , 2021-YIL

17-SON

“DEVELOPMENT OF A MODERN EDUCATION SYSTEM AND CREATIVE
IDEAS FOR IT, REPUBLICAN SCIENTIFIC-PRACTICAL ON-LINE
CONFERENCE ON "SUGGESTIONS AND SOLUTIONS"

15 JUNE 2021

PART-17

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Ushbu to‘plamda “Zamonaviy ta’lim tizimini rivojlantirish va unga qaratilgan kreativ g’oyalar, takliflar va yechimlar” mavzusidagi 17-sonli Respublika ilmiy-amaliy on-line konferensiyasiga kelib tushgan tezis va maqolalar o‘rin olgan.

Mazkur ilmiy-amaliy on-line konferensiyada zamonaviy ta’lim tizimini rivojlantirish jarayonida innovatsion ta’lim texnologiyalarini joriy etish va loyihalashtirish, integratsion ta’limni rivojlantirishda yo‘nalishlar bo‘yicha kreativ g’oyalar, takliflar va yechimlarni amalga oshirish maqsad qilib olingan. Mazkur Respublika ilmiy-amaliy on-line konferensiya materiallaridan OTM professor-o‘qituvchilari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari va umumta’limmaktabo‘qituvchilari, mustaqil tadqiqotchilar, magistrantlar, ilmiy xodimlar, iqtidorli talabalar hamda shu sohada ilmiy ish olib borayotgantadqiqotchilar foydalaishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to‘plamiga kiritilgan maqolalardagi raqamlar, ma’lumotlar haqqoniyiligiga va keltirilgan iqtiboslar to‘g‘riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir

Maqsudov Ulug’bek Qurbonovich

Mas’ul kotib

Xasanov Tursunali Xaydarali o’g’li

Marg’ilon shahar 11-umumiy o’rta ta’lim maktabi o’qituvchisi

Nashrga tayyorlovchi

Qobilova Saidaxon Muahhamdjon qizi

Farg’ona davlat universiteti

Tahrir kengashi a’zolari

Mo‘minov Qobiljon Qodirovich

Fizika-matematika fanlari doktori professor

Sultonali Mannopov

O‘zbekiston xalq artisti, professor

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna

Pedagogik fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Nikadambayeva Hilola Batirovna

Uzbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Pirimov Akram Pirimovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, dotsent

Shodiyev Furqat Davranovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, Texnika fanlari nomzodi, Dotsent

Qurbonova Muqaddas Omonovna

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Otaqulov Fozil Sobirovich

FarDU, bo‘lim boshlig‘i

Aslanov Xakimjon Ro‘ziboyevich

FarDU, Harbiy ta‘lim fakulteti Umumqo‘shin tayyorgarligi sikli boshlig‘i, podpolkovnik

Karimov O‘lmasbek Umaraliyevich

FarDU o‘qituvchisi

Xudoyberdiyev Elyor Xatamovich

O‘zbekiston Yoshlar ishlari agentligi Farg‘ona viloyat boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, “Shuhrat” medali sohibi

Mamatqulov Muzaffar Odiljon o‘g‘li

O‘zbekiston Yoshlar ishlari agentligi Farg‘ona viloyat boshqarmasi bo‘lim boshlig‘i,

<p>Юлдашева Д.Х Насирова З.Ж <i>ГАСТРОЭЗОФАГЕАЛ РЕФЛЮКС КАСАЛЛИГИ МОРФОЛОГИК МАНЗАРАСИНИНГ РЕФЛЮКСАТ МУҲИТИ ТУРИГА АЛОҚАДОРЛИГИ</i></p>	84
<p>Хайдарова Р.А Шаюсупова А.А <i>ҲАМКОРЛИҚДА ЎҚИТИШ ТАЛАБАЛАРНИНГ КОММУНИКАТИВ ВА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ САЛОҲИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРУВЧИ ТЕХНОЛОГИЯ СИФАТИДА</i></p>	90
<p>Махмудов Муҳаммадкарим Содикжонович <i>ОСОБЕННОСТИ КЛИНИКО – ГЕМОДИНАМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЗАБОЛЕВАНИЯ У ПАЦИЕНТОВ С ДИЛАТАЦИОННЫЙ КАРДИОМИОПАЦИЕЙ И ФИБРИЛЛЯЦИЕЙ ПРЕДСЕРДИЕЙ</i></p>	93
<p>Рахимова М.Э. Туракулов Р.И., Нажмиддинов А.А., Очилов И.А., Ганиев Ж.И. <i>АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ РИСКА И ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ПРИВЕРЖЕННОСТИ К ЛЕЧЕНИЮ БОЛЬНЫХ С ИБС.</i></p>	97
<p>Раъно Нарзуллаевна Абдуллаева <i>ОСОБЕННОСТИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРА О РАБОТЕ ПО СОВМЕСТИТЕЛЬСТВУ</i></p>	99
<p>Холназарова Матлюба Холбўтаевна Холназарова Дилдора Маматмуратовна <i>ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БУГУНГИ КУН МУАММОСИ СИФАТИДА</i></p>	103
<p>Abdiraimov Shohruh Samad O'g'li <i>DARSLIKLARNING BAHOLASH TIZIMIGA TA'SIRI</i></p>	106
<p>Abdullaeva Muxlisa Alievna <i>TARIXDAN PARCHALAR</i></p>	109
<p>To'uchiboev Abbosjon Erali o'g'li Umaraliyev Jamshidbek To'xtasin o'g'li <i>KORXONALARDA INVESTITSİYALARNI BOSHQARISH MOHIYATI</i></p>	112
<p>Farxadova Nasiba Suxrob qizi <i>INTEGRATED & SEGREGATED SKILLS</i></p>	115
<p>Ikromova Lola Boltayevna <i>MAQOL - MATALLARNING HAYOTIMIZDA TUTGAN O'RNI VA DOLZARBLIGI</i></p>	118
<p>Muratova Dilnavoz O'ktamovna <i>MUSIQA DARSLARIDA "MUSIQA TINGLASH" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH</i></p>	121
<p>Tolibboyev Muxtorjon Qosimjon o'g'li</p>	125

MAQOL - MATALLARNING HAYOTIMIZDA TUTGAN O’RNI VA DOLZARBLIGI

Ikromova Lola Boltayevna

*O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri
Buxoro davlat universiteti o‘qituvchi,*

Har bir xalqning o‘ziga xos ma’naviy me’rosi mavjuddir. Bu me’rosni avloddan-avlodga o‘tkazish mana shu bag’rikeng xalqimizning ijodkorligi va soddadilligi asosida kelib chiqqan xalq og‘zaki ijodining namunalari xizmat qiladi. Biz tarixni va adabiyotni o‘qiymiz va va ma’lumotga ega bo‘lamiz ammo buni o‘zi yetarli emas qachonki, mana shu xalq og‘zaki ijodining namunalarini eshitmas ekanmiz bizni xotiramizda aslo qolmaydi. Har bir yaratilgan maqol –matallar, afsonalar, ertaklar, topishmoqlar bu bizning tariximiz va avlodlarimizning ma’naviy me’rosi qay darajada boy ekanligidan dalolat beradi. Yoshligimni eslar ekanman, buvimni aytib bergan maqolu matallar, she’ru-qo’shiqlari hali hamong qulog‘im ostida jaranglaydi. Buvim oliy ma’lumotli bo‘lmasalarda ammo u kishining aytgan ertak, topishmoq, afsonalaru-she’rlaridan bilib olsa bo‘lardi, ma’naviyatlik va keng fikrlaydigan inson ekanligini . Oddiy bir ayolning eshitgan va avlodlariga yetkazgan, ma’naviy me’rosini biz ham kelajak avlodlarga yetkazib berishimiz lozim.

Bu ertaklaru, maqol, matal, she’ru-qo’shiqlarning avloddan –avlodga yetkazishning nima ahamiyati bor deyishimiz mumkin?- har bir inson ulg‘ayar ekan u yoshligidan allani eshitadi va hali yozish, chizishni bilmasdanoq xalq og‘zaki ijodidan bahramand bo‘lib ma’naviyati yuksalib o‘sadi. Xalq og‘zaki ijodining vazifasi, o‘zligimizni anglashda va avlodlarimiz kim bo‘lganiligini o‘zida yaqqol namoyon qiladi. Endi asosiy mavzuimizga qaytadigan bo‘lsak, xalqimizning boy me’roslarining ajralmas bir bo‘lagi sifatida me’ros bo‘lib kelayotgan maqol-matallarni o‘rganish, va bunda xalqning turmush tarzi, insoniy his tuygularini aks ettirish doim dolzarblik kasb etib kelgan. Maqol xalqning pand-nasixati, ma’naviy-axloqiy xulosasi, xalq milliy ruhining aks-sadosi, til tabiatining hikmatli me’rosidir. Maqol chuqur ijtimoiy, axloqiy, falsafiy –hikmatona mazmunga ega. Maqol xalq aql-idrokining maxsuli, uning hukmi ko‘p asrlik tajribalari majmui, turmushdagi turli voqea-xodisalarga munosabatining ifodasidir. Bu xususida birinchi prezidentimizning shunday fikrlari bor: “Ma’naviyati o‘z xalqining tarixini, uning madaniyatini chuqur bilish va tushunib yetishga suyangandagina qudratli kuchga aylanadi.”

Matal esa narsa va hodisalarni obrazli ifodalovchi, tilda keng ifoda etiladigan nutqiy tarkibdir. **Maqol** so‘zlovchining o‘z nutqi mazmuniga munosabatini ifodalaydi. Maqol bilan matal o‘rtasida umumiylik ko‘zga tashlanadi. Bu umumiylik shundan iboratki, har ikki tushuncha ham nutqni jonlantirish, jozibador va obrazli qilish, fikrni tayyor nutq qoliplari, formulalari bilan ifodalash uni mazmundor qilishga qaratilgan. Lekin, shu bilan birga tugal fikrni o‘zida ifodalagan maqollardan matallar jiddiy farq qiladi. Matal aytilmoqni bo‘lgan fikr muddaoni boshqa vositalarni q‘oya mutasaddi qilgan holda ifodalaydigan ko‘chma ma’noli nutqiy tarkib bo‘lib unda xulosa bo‘lmaydi, balki uning o‘zi

biron xulosa keltirib chiqarish uchun xizmat qiladi

Maqol – matal va hikmatli so’zlar

Maqollar- Grammatik jihatdan tugallangan fikrni bildiruvchi, kichik ixcham, o’tkir mazmunli, ko’chma ma’noda yoki ham ko’chma ma’nosida qo’llanadigan hikmatli xalq iboralaridir. Maqollarda fikrni lo’nda va tiniq ifodalash imkoniyatining mavjudligi nutqning ta’sirchanligini ta’minlashda juda qo’l keladi.

Yaxshining so’zi-qaymoq, Yomonning so’zi - to’qmoq.

Eshikli bo’lding - beshikli bo’lding. Chumchuq so’ysa ham qassob so’ysin.

Sulaymon o’ldi devlar qutildi. Hamal keldi - amal keldi kabi obrazli va yaxlit barqaror birikmalar maqol hisoblanadi. “Matallar –tarbiyaviy, pand-nasihat ma’nolarini ifodalovchi, grammatik jihatdan to’liq gap shaklida bo’lgan, faqat o’z ma’nosida- to’g’ri ma’noda qo’llaniladigan, qisqa, ixcham xalq iboralaridir”.

Masalan: *Go’sht suyaksiz bo’lmas, sholi-kurmaksiz. Gumon iymondan ayirir. Gul tikonsiz bo’lmas* kabilar matal hisoblanadi. Hikmatli so’zlar ma’lum shaxslar tomonidan aytilgan yoki asarlarida ishlatilgan ixcham, ma’nodor, ishlatishga qulay va quyma fikrlardir. Nutqqa tayyor holda olib kirish imkoniyatiga ega bo’lgan bunday so’zlar aforizmlar ham deyiladi. Tilshunoslikda maqol-matal va hikmatli so’zlar “paremalar” deb yuritiladi.

O’zbek xalq maqollari, matallarini qiyosiy o’rganish va tahlil qilish bugungi kunda adabiyotshunoslik, tilshunoslik xususan folklorshunoslikning oldida, turgan muhim masalalardan biridir. Yuqorida sanab o’tilganlarning janr xususiyatlarini, ular orasidagi mazmuniy hamda shakliy bog’liqliklarni o’rganish orqali bular orasidagi chegarani ochish mumkin bo’ladi. U holda o’zbek xalq maqollari va matallaridagi to’plamlar tarkibida ham o’zgarish yuz beradi. Bunday to’plamlarning tarkibini qayta ko’rib chiqish asosida mavzuning dolzarb ekanligi anglashiladi. Maqol, matal janrlari orasidagi munosabat tadqiq etilib, matal va iboralarning o’ziga xos jihatlari, g’oyaviy-badiiy xususiyatlari o’zbek xalqi ma’naviyatida tutgan o’rni yoritib beriladi. O’zbek xalq maqollarini to’plash va o’rganish XI asrda **Mahmud Qoshg’ariy** tomonidan boshlab berilgan. Uning “**Devoni lug’otit - turk**” asarida 268 ta maqol keltirib o’tilgan. Chin ma’noda xalq maqollarini o’rganish, ularga qiziqish, to’plash XX asrdan boshlandi. O’zbek xalq maqollarini to’plash va nashr qilishda missioner N.G.Ostroumovning xizmati katta. 1922-yilda G’ozi Olim Yunusov o’zbek xalq maqollarini to’pladi. Keyinchalik Mulla Bekjon Rahmon o’g’li tomonidan Xorazmda to’plangan 560 maqolni o’z ichiga olgan “O’zbekcha otalar so’zi” 1923-yilda nashr etildi. Folklorshunos olimlar maqollar va matallarni o’rganuvchi sohani **paremiologiya** deb atashadi. Paremiya-yunoncha chuqur ma’noli gap, hikmatli so’z, ibora, maqol, matal ma’nosini beradi. (O.Madayev)

Mahmud Koshg’ariy “**Devoni lug’otit turk**” tadqiqotida dala safarlarida yozib olgan 268 maqol matnini keltirgan. Bu namunalar qatorida biroz o’zgarish bilan yashayotgan quyidagilarni uchramiz: “*Otug’ uzguch birla o’churmas*” – *O’t alanga bilan o’chirilmas*; “*Tog’ toqqa qavushmas, kishi kishiga qavushar*” – *tog’ tog’ bilan uchrashmas, odam odam bilan uchrashar*. Ayni paytda “*Ot tesa ag’iz kuymas*” – *o’t degan bilan og’iz kuymaydi*; “*tulki o’z iniga ursa, uzuz o’lur*” – *tulki o’z iniga qarab hursa, qo’tir bo’ladi*

kabi maqollar bugungi kunda unutilgan. Ular o’rniga “*Holva degan bilan og’iz chuchimas*”, “*Vataniga tosh otgan, vatangado bo’ladi*” degan maqollar ham bor.

Dastlab bu maqolsifat jumla Abdulla Avloniyning “Turkiy guliston yoxud axloq” kitobida Muhammad Payg’ambarimiz (s.a.v) hadisi ekani aytilgan edi. Ammo bu hikmatli so’z xalqimiz orasida ko’p qo’llanmagan. Mustaqillikdan so’ng eng ommaviy maqolga aylanib ketdi. Aslida, maqollar hayotda uchrab turadigan turli xil voqea-hodisalarni ta’kidlash maqsadida paydo bo’ladi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. (Karimov. I O’zbekiston milliy istiqlol iqtisod, siyosat-mafkura. 6 tomlik T.: O’zbekiston. 1996, 80-bet
2. (“O’zbek xalq maqollari” I tom Toshkent 1987. 11-bet.)
3. (O’zbek folklori ocherklari. I tom 1988. 85-86 betlar)
4. (Muhammadjon Hakimov, Maqol terminlari haqida, O’zbek tili va adabiyoti jurnali , 1965,)
5. O’zbek xalq maqollari va matallarida chegara munosabati (Internet ma’lumot)